

ТРАНСФОРМАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Кундря-Висоцька Оксана Петрівна, к.е.н., доцент

Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ

Oksana Kundrya-Vysotska, PhD, kundrya-vysotska@ukr.net

Анотація. У статті доведено, що саме система бухгалтерського обліку є ґрунтовним якісним інформаційним джерелом для управління економікою. Виокреслено динамічну модель обліку як цілісної та досконалої бази (інструмента) в управлінні економікою як на макро-, так і на макрорівні.

Ключові слова: Бухгалтерський облік, інформаційні потоки, обліковий процес, інформатизація суспільства.

Висвітлюючи бухгалтерський облік як первинне інформаційне джерело інформаційних запитів необхідно довести, що:

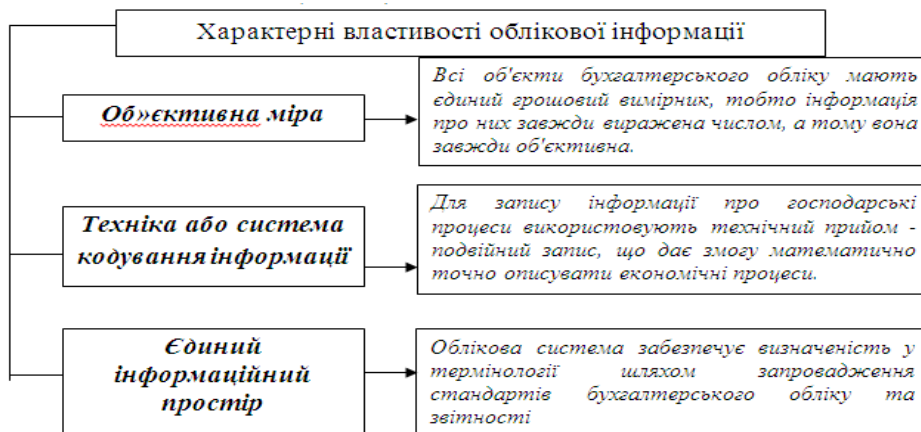
- формування інформаційних потоків для управління економікою забезпечує облікова система;
- виокреслити динамічну модель обліку як цілісної та досконалої бази (інструмента) в управлінні економікою як на макро-, так і на мікрорівні.

З огляду на вищеперелічені категорії, на послідовність їх система системного забезпечення, зрозумілим стає їх першоджерело - бухгалтерського обліку, оскільки кожен із складових інформаційного середовища можна паралелізувати до окремих об'єктів облікового процесу (Рис.1). Таким чином, проведені паралелі між об'єктами інформаційного середовища та облікового процесу дають можливість підтвердити, що першоджерелом інформаційних запитів користувачів є бухгалтерський облік. Така роль обліку у розвитку суспільних відносин зобов'язує визначити тенденції та перспективи розвитку обліку як інформаційної бази з метою формування цілісної та досконалої динамічної інформаційної системи.

Рисунок 1 – Схема відповідності елементів інформаційного середовища та обліково-аналітичного процесу

Специфіка бухгалтерської інформації обумовлена такими властивостями (Рис. 2).

Рисунок 2 – Характерні особливості облікової інформації

Попри наведені особливості слід наголосити на чи не найважливішому аргументі, який доводить практично вирішальну роль облікової інформації в управлінні економікою. Облікова інформація впливає на рішення суб'єктів, тим самим здійснює вплив на процеси в економіці. В свою чергу, економічні чинники впливають на облікову політику окремих підприємств. Таких економічних параметрів багато, зокрема, можна виділити наступні: інфляція, цінова політика, зміна валютних курсів, відсоткових ставок, податкова політика, інтеграційні процеси тощо. У зв'язку з цим бухгалтерський облік як інформаційна база управління економікою має відповідати тим реаліям, що склалися в сучасному суспільстві, суть яких зводиться до того, що економіка стрімко ускладнюється в різних вимірах (інформаційному, технологічному, комунікативному тощо). Таким чином, стратегічною метою розвитку інформатизації суспільства об'єктивно виділено інформатизацію економіки. При цьому питання інформатизації економіки необхідно, на нашу думку, розглядати в аспекті суб'єктів економічних відносин, які користуються інформацією. Так, В. Ластовецький вважає, що «для управління будь-якою діяльністю треба мати відповідну до цієї діяльності інформацію». П. Буряк зазначає: «проблема поліпшення забезпечення зовнішніх користувачів релевантною інформацією на сьогодні є першочерговим завданням і гарантом прийняття управлінцями ефективних рішень».

Отже, при висвітленні методологічних засад трансформації бухгалтерського обліку як напрямку розвитку інформатизації суспільства вважаємо необхідним розглянути такі аспекти:

- етапи становлення та розвитку наукової думки щодо інформаційного джерела у процесі управління суб'єктами економічної діяльності;
- концепцію бухгалтерського обліку як інформаційного джерела систем управління;
- понятійний апарат бухгалтерського обліку в аспекті виконання комунікативної функції;
- внутрішню побудову бухгалтерського обліку як ґрунтового джерела інформації в процесі управління економічними суб'єктами.

Аналізуючи думки українських науковців щодо зазначеної проблеми, слід вказати на наявність дискусій з цього питання. Автори пропонують різні підходи до її вирішення. Розглянемо найпоширеніші пропозиції.

Перший підхід - формування та розвиток прогностного (стратегічного) обліку. Суть такого підходу, як зазначає С. Івахненко, полягає в тому, що ні фінансовий, ні управлінський облік не мають спеціальних методик, які б допомагали отримувати інформацію власникам для прийняття важливих інвестиційних рішень. Тому з цієї точки зору необхідним є стратегічний облік, який, використовуючи дані бухгалтерського обліку та спеціальні прийоми, надавав би інформацію. Запропонована концепція стратегічного обліку містить суперечності, пов'язані насамперед з трактуванням самого поняття «облік». Так, В. Сопко підкреслює, що «облік» означає роботу (процес), яка складається з операцій спостереження, сприйняття, вимірювання та запису (реєстрації, фіксації) фактів (явищ або процесів) природи чи суспільного життя». Виходячи з цього трактування, виникають запитання: Чи є запропонована концепція концепцією обліку. Які саме параметри обліку притаманні запропонованому прогностному (стратегічному) обліку, якщо його концепція

передбачає використання даних бухгалтерського обліку. На наш погляд, вирішення завдань, які авторами ставляться перед прогнозним (стратегічним) обліком, можна забезпечити розробкою методологічних підходів до формування та надання бухгалтерської звітності, що містить бухгалтерську інформацію, пов'язану із стратегічними та прогнозними напрямками управління економічними суб'єктами. Зокрема, при розробці такої звітності необхідно використовувати спеціальні прийоми, що пропонуються прихильниками цього підходу. Вважаємо за доцільне розглядати прогнозний (стратегічний) облік як напрям розвитку системи бухгалтерського обліку в аспекті поглиблення аналітичного обліку об'єкта в бухгалтерському обліку та трансформації бухгалтерської звітності, що надається користувачам для прийняття прогнозних (стратегічних) управлінських рішень.

Другий підхід полягає у використанні **інтегрованої системи обліку**, яка передбачає вдосконалення планової та результативної інформації з подальшим аналізом і уніфікацією бухгалтерських, статистичних та оперативних даних. Аналіз наукової літератури щодо питання інтеграції господарського обліку проведено В. Моссаковським та Т. Кононенко. Ми поділяємо позицію авторів щодо необхідності інтеграції інформації в даній інформаційній системі. Однак розглядати запропоновану концепцію доцільно в аспекті інтеграції системи бухгалтерського обліку як ґрунтовної бази виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про діяльність суб'єктів економічних відносин.

Третій підхід передбачає необхідність упровадження електронного обліку. Провідні вчені наголошують, що підвищення оперативності інформаційного забезпечення, його дієвості та ефективності потребує впровадження електронного обліку та контролю діяльності підприємств з використанням нових інформаційних технологій і при цьому, пропонують таку дефініцію електронного обліку: «електронний облік - це система виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації, яка ґрунтується на використанні комп'ютерних мереж та інтеграційної бази даних з метою раціонального використання засобів і предметів праці та самої праці для управління підприємницькою діяльністю». Крім того, наголошується необхідність використання інтегрованої системи електронного господарського обліку: «Інтегрована система господарського обліку повинна виконувати функції основної інформаційної системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства» [1, с. 4].

Слід відмітити, що запропонований підхід реалізує вимоги, що поставлені на законодавчому рівні перед бухгалтерським обліком, адже бухгалтерський облік згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» - це і є процес «виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передавання інформації про діяльність підприємства [2]. Ми повністю поділяємо думку авторів про необхідність та обґрунтованість такої трансформації бухгалтерського обліку та вважаємо, що висловлений авторами підхід спрямований на трансформацію бухгалтерського обліку шляхом використання комп'ютерних мереж.

Проведене нами дослідження існуючих підходів щодо інформаційних джерел системи управління дає змогу констатувати, що суттєвими чинниками, які обумовили розвиток викладених підходів, є неспроможність прийнятих методологічних, методичних та організаційних питань бухгалтерського обліку задовольнити інформаційні потреби користувачів на поточний момент реформування вітчизняної економіки. Т.Давидюк підкреслює: «В умовах поглиблення фінансової кризи в економіці України підприємці врешті-решт звернули увагу на відсутність не тільки загальної стратегії розвитку держави, а й на невідповідність діючої системи бухгалтерського обліку вимогам управління. Тому виникла необхідність розробки методологічних, методичних та організаційних засад системи бухгалтерського обліку, максимально адаптованого до вимог ринкового середовища» [3, с. 45].

Погоджуємося, що сьогодні вимоги власників, управлінців щодо своєчасності та якості облікової інформації зростають. Це зрозуміло, оскільки в умовах функціонування ринкових важелів саме такі характеристики інформаційного забезпечення є визначальними щодо прийняття ефективних управлінських рішень, і є пріоритетними у сучасних характеристиках парадигми обліку. Якісно нові підходи, безумовно, породжують нові методологічні проблеми. Як результат, маємо цікаві умовиводи щодо недосконалості, недолугості обліку як науки. Як зазначає В.Палій, розробки в галузі теорії обліку відстають від об'єктивно виникаючих практичних проблем [4, с.3]. Іншими словами, ряд вчених констатують той факт, що бухгалтерський облік як виробник інформаційних ресурсів для управління в сучасних умовах не може ефективно виконувати свою інформаційну функцію. У зв'язку з цим пропонують створювати відповідні служби, але вже не пов'язують їх безпосередньо з обліковим процесом. Так, зокрема М.Пушкар наполягає на необхідності організації служби інформаційного менеджменту [5, с.123]. Таким чином, на нашу думку,

нівелюється сутнісна форма облікової системи, штучно породжуються будь-які інші підсистеми, які по своїй суті вочевидь змушені будуть черпати інформацію з тієї ж облікової системи.

Тому неспростовною є, на нашу думку думка, що саме система бухгалтерського обліку є ґрунтовним якісним інформаційним джерелом для управління економікою. У процесі прийняття управлінських рішень такі поняття, як відповідність ділової інформації цілям підприємства, ризики, поточна вартість, потік грошових коштів і багато інших, тісно пов'язані з бухгалтерським обліком. При цьому, необхідно виходити з того, що трансформація самої системи управління на будь-якому етапі її розвитку передбачає насамперед трансформацію бухгалтерського обліку як інформаційного джерела для прийняття управлінських рішень.

Як зазначає Л.Кіндрацька, вибір пріоритетів у сфері бухгалтерського обліку – дуже важливе, складне і відповідальне завдання. Принциповим критерієм такого вибору є питання постійного вдосконалення реформованої системи бухгалтерського обліку. Адже наукова теорія загалом і теорія бухгалтерського обліку зокрема формуються під впливом праць і відкриттів багатьох поколінь учених. Таким чином, сучасна облікова наука переживає етап якісного оновлення, а як результат – формування її нової парадигми.

Причиною ситуації, що склалася, на нашу думку, є недостатній рівень охоплення обліковим механізмом фінансово-економічного потенціалу на мікрорівні. Ці обставини змушують власників підприємств ставити завдання підвищення якості системи бухгалтерського обліку, що у свою чергу забезпечить достатність інформаційного забезпечення – і тільки. Іншими словами, йдеться про оновлення методології через охоплення обліковим процесом нових облікових номенклатур, відповідні методичні прийоми та, в кінцевому підсумку, очікувану інформацію.

Бухгалтерський облік, як зазначає В.Швець, є прикладною наукою, має свої власні історію, предмет, об'єкти, методологію й виконує важливу зовнішню функцію – практичну. Саме цей «практичний аспект» облікової парадигми, на нашу думку, часто є підґрунтям висловлювань про бухгалтерський облік як про звичайну систему рахівництва, а не як про науку, - це в гіршому випадку. У кращому – служить умовою для напрацювань щодо формування нових інформаційних систем, таких, як інформаційний менеджмент.

За таких умов необхідним є процес оновлення класичної парадигми бухгалтерського обліку, тобто формування сучасної парадигми, яка б максимально охоплювала та задовільняла запити бізнесу.

Можливості підвищення корисності результативної інформації, її змістовної наповненості визначаються здатністю системи обліку до самовдосконалення з орієнтацією на практичні запити, що в жодному випадку не змінює фундаментальної основи предмета бухгалтерського обліку. Досліджуючи сучасні проблеми методології обліку, слід зауважити, що інформаційна економіка, характерна для нинішнього періоду суспільного розвитку, суттєво змінює не лише характеристику виробництва та економічні відносини, а й безпосередньо інформаційні технології, що також впливає на бухгалтерський облік, на формування нових концептуальних підходів до облікової парадигми.

Провідними науковцями та практиками беззаперечно сприймається висловлювання: «Бухгалтерський, облік - ділова мова бізнесу». Саме такий підхід є ще одним вагомим аргументом на користь використання бухгалтерського обліку як повноцінного інформаційного інструмента управління економікою.

Невідповідність існуючої системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності сучасним економічним реаліям та потребам суспільства зумовлює перегляд та доповнення його теоретичних засад. Це передбачає оновлення парадигми обліку з метою можливості забезпечити сучасні паритетні потреби користувачів інформації, яка генерується в системі бухгалтерського обліку. Саме за таких умов бухгалтерський облік здобуває чуттєві координати в економічному просторі господарюючих суб'єктів і може бути дієвим інструментом управління економікою як на мікро-, так і макрорівні.

Список використаних джерел:

1. С.Петренко. Якість бухгалтерського обліку як об'єкт оцінки інформаційного забезпечення внутрішнього контролю. Бухгалтерський облік і аудит. №2. 2008, - с.26-27.
2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” // Курсом реформ – облік 2000, 4.1., “Баланс-клуб”, 2000, с. 147-151.
3. Ф. Бутинець, С. Івахненко, Т. Давидюк, Т. Шахрайчук. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник /За ред.Ф.Ф.Бутинця. – Вид.2-ге, перероб. І доп. – Житомир, 2002. – 2002. – 544 с.

4. Палий В.Ф., Соколов Я.В. АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 1981. – с.36-61.

5. Пушкар М.С. Факти господарської діяльності й отримання інформаційних ресурсів //Вісник НУВГП. Зб.наук.праць. Економіка. – Ч.2. – С.118 – 123.